

7 Nationella och internationella forskningsresurser

7.1 Omfattning/ändamål

Verksamhetsområdet omfattar anslag till nationell och internationell forskning avseende medel för bl.a. forskningsråd, vissa forskningsinstitut, nationella forskningsbibliotek och europeiskt forskningssamarbete.

I propositionen *Forskning och samhälle* (prop. 1996/97:5, bet. 1996/97:UbU3, rskr. 99) presenterade regeringen för första gången förslag om mål för forskningen och riktlinjer för forskningspolitiken för perioden 1997-1999. Riksdagen antog regeringens förslag. Målen är bl.a. att forskningen skall bidra med nya väsentliga fakta om naturen, samhället och kulturen och att den skall bidra till att bevara och utveckla hälsa, kultur, välfärd och miljö. Den skall bidra till ekonomisk utveckling samt till samhällets omställning till en hållbar utveckling och därigenom främja sysselsättning och välfärd. Forskningen skall vidare främja en hög allmän utbildningsnivå, kritiskt tänkande och ett vetenskapligt förhållningssätt i samhället samt bidra till internationellt samarbete, fred och till lösningar av globala problem.

Riktlinjerna för forskningspolitiken anger enligt vilka principer såväl regering och riksdag som andra berörda inom forskningssystemet skall bedriva det forskningspolitiska arbetet. Riktlinjerna avser vetenskaplig kvalitet, forskningens nytta och relevans samt samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället. Vidare omfattas forskningsetiska frågor, jämställdhet och genusperspektiv i forskningen. Sambandet mellan utbildning och forskning och principen om egna forskningsresurser till alla universitet och högskolor lyfts fram. Riktlinjerna omfattar den svenska forskningens roll och bidrag i ett globalt perspektiv.

Regeringen framförde i nämnda proposition en rad förslag till åtgärder som svarar mot målen för forskningen och riktlinjerna för forskningspolitiken. Regeringen har bl.a. förnyat vissa verksamhetsmål för myndigheter inom verksamhetsområdet och be-

slutat om ett antal uppdrag som berör verksamhetsområdet. Forskningsråden, Forskningsrådsnämnden (FRN) och Rymdstyrelsen har fått som verksamhetsmål att ägna ökad uppmärksamhet åt forskningens samhällsrelevans samt att stödja forskning som är strategisk för såväl forskningens utveckling som samhällets behov. Därmed får forskarsamhället ett ökat ansvar för samhällets samlade forskningsprioriteringar. För att främja förnyelsen inom forskningen har myndigheterna fått i uppdrag att gemensamt utarbeta ett program för ökat stöd till yngre forskare.

I propositionen *Forskning och samhälle* fäste regeringen vidare stor vikt vid en utvecklad forskningsinformation och har givit forskningsråden och Rymdstyrelsen i uppdrag att utarbeta en strategi för hur forskningsinformationen skall bedrivas. Regeringen har även givit FRN, Glesbygdsverket, Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) samt Statens institut för regional forskning i uppdrag att utarbeta ett FoU-program rörande landsbygdsutveckling. FRN har fått i uppdrag att utveckla och konkretisera det svenska programmet för forskning till stöd för en hållbar utveckling.

När det gäller jämställdhet och forskning med genusperspektiv föreslog regeringen i den aktuella propositionen bl.a. att 18 nya tjänster skulle inrättas med inriktning mot genusforskning, inom ämnena litteraturvetenskap, sociologi, människa - maskin, informationsteknologi, folkhälsovetenskap och fysikundervisningens didaktik. Regeringen har i juni 1997 beslutat om placering av tjänsterna efter förslag från berörda forskningsråd. Med anledning av propositionen *Forskning och samhälle* lämnade regeringen i mars 1997 ett uppdrag till berörda forskningsråd att i samråd med Högskoleverket och vissa statliga högskolor lämna förslag om fem icke-laborativa professurer som skall inrättas av statliga högskolor till vilka fakulteter inte är knutna. Professurerna skall inrättas inom ämnen där en förstärkning är motiverad från forskningens och forskarutbildningens utgångspunkter och där könsför-

delningen bland professurerna är ojämn. Regeringen skall sedan välja och besluta om medel till två av dessa fem professurer. Råden har lämnat sitt förslag och frågan är nu under beredning. Regeringen har också inrättat en samverkansgrupp för tvärvetenskap och jämställdhet med representanter från forskningsråden, FRN och andra forskningsfinansierande myndigheter. Myndigheterna skall i samråd främja och samordna sin forskningsstödjande verksamhet vad gäller tvärvetenskaplig forskning, ett ökat genusperspektiv i forskningen samt insatser för jämställdhet.

Efter förslag från regeringen beslutade riksdagen om en ändring av stiftelselagen, vilken möjliggör ett demokratiskt inflytande över forskningsstiftelserna (prop. 1996/97:22, bet. 1996/97:LU2, rskr. 1996/97:62). Härigenom har ökade förutsättningar skapats för ett nära samarbete mellan stiftelser, forskningsråd och sektorsorgan samt universitet och högskolor. Vid en av Utbildningsutskottet anordnad hearing den 29 april 1997 bekräftades att samarbetet mellan myndigheter och forskningsstiftelser har intensifierats efter riksdagens beslut och att det fungerar väl. Redan utvecklingen under första halvåret av år 1997 ger exempel på detta. T.ex. utgör de beslut som Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) fattade i början av år 1997 en betydande avlastning av forskningsrådets och sektorsorganens åtaganden. Stiftelsen har beslutat att göra nya åtaganden om ca 500 miljoner kronor under den innevarande treårsperioden 1997-1999. Det sker främst genom att stiftelsen övertar ansvaret för de materialkonsortier som byggts upp av Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) samt för ett mikroelektronikprogram som NUTEK tidigare svarat för. Stiftelsen har även beslutat att finansiera andra riktade satsningar av projekt-karaktär inom strategiska områden inom forskningsrådets och Rymdstyrelsens verksamhets-områden.

Inom Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) planeras finansiering av verksamhet inom främst NUTEK:s och de mindre och medelstora högskolornas område. KK-stiftelsen har t.ex. beslutat att satsa totalt 195 miljoner kronor under en tvåårsperiod så att de nya högskolornas forskningsverksamhet kan utvecklas snabbare.

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) fattade redan under förra året beslut om att överta ansvaret för nya stipendier inom de postdoktorsprogram som hittills finansierats av forskningsråden. STINT beslutade i mars 1997 att 200 - 300 miljoner kronor skall avsättas för tilläggsfinansiering inom EU:s fjärde ramprogram. STINT:s tidigare krav på statlig motfinansiering avskaffas.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (MISTRA) har beslutat att utvidga sitt ansvarsområde med anledning av bortfallet av Naturvårdsverkets forskningsanslag. Detta sker dels genom en fortsatt satsning på MISTRA-program, vilka kan komma att

innehålla större inslag eller domineras av effektorienterad forskning, dels genom en ny satsning på MISTRA-projekt, dvs. enskilda projekt eller samarbetsprojekt mellan flera forskare. MISTRA har totalt avsatt 120 miljoner kronor för år 1997 respektive 287 miljoner kronor för år 1998 för forskningsstöd.

Stiftelsen för vård- och allergiforskning (Vårdalstiftelsen) beräknar att dela ut forskningsstöd uppgående till ca 120 miljoner kronor under år 1997 respektive 100 miljoner kronor under år 1998. Vårdalstiftelsen har bl.a. beslutat om ett program för kompetensutveckling av vårdhögskolornas lärare.

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) har, från den kulturvetenskapliga donationen, beslutat att under 1997 anvisa 185 miljoner kronor till stöd för forskning inom humaniora och samhällsvetenskap. Av de anvisade medlen avser 60 miljoner stöd för forskarerekrytering i form av doktorandtjänster och postdoktorala tjänster. Riksbankens Jubileumsfond beräknar att fördela ca 140 miljoner kronor ur den kulturvetenskapliga donationen under år 1998.

TABELL: ÖVERSIKT ÖVER VISSA FORSKNINGSTIFTELSERS OCH RIKSBANKENS JUBILEUMSFONDS (KULTURVETENSKAPLIGA DONATIONEN) RESURSER. (UPPSKATTADE BELOPP I MILJONER KRONOR)¹

STIFTELSE	UR- SPRUNGLIGT KAPITAL	MARKNADSVÄRDE ANGIVET JAN-SEPT 1997	BIDRAGSRAM 1997	BIDRAGSRAM 1998 (PROGNOS)
SSF	6 000	10 031	550	750
MISTRA	2 500	3 877	120	287
KK	3 599	6 486	² 210	² 168
STINT	1 057	1 690	339	108
Vårdal	529	795	120	100
RJ	1 500	1 973	185	140
Summa	15 185	24 852	1 524	1 553

¹ I dessa siffror ingår inte medel från de övriga stiftelser som bildades med löntagarfondsmedel.

² Avser endast KK:s satsningar inom FoU-området.

Delar av stiftelsernas och Riksbankens Jubileumsfonds beräknade bidragsramar år 1997 respektive år 1998 kan innefatta resurser som kommer att användas senare än de angivna åren.

Ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg

Regeringens förslag:

Regeringen föreslår att ett tekniskt forskningsinstitut med huvudsaklig inriktning mot mikroelektronikbaserade system inrättas i Göteborg. Grundprincipen bör vara att institutet erhåller statlig basfinansiering, men den huvudsakliga finansieringen bör, efter ett inledande uppbyggnadsskede, utgöras av uppdragsforskning med medel från näringslivet.

Bakgrund

I den forskningspolitiska propositionen, Forskning och samhälle (prop. 1996/97:5), har regeringen redovisat sina motiveringar till att ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg med bred tvärvetenskaplig inriktning inrättas. I budgetpropositionen för år 1997 (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:FiU11, rskr. 1996/97:49) med förslag till tilläggsbudget för budgetåret 1995/96 anmälde regeringen sin avsikt att utreda möjligheterna att inrätta ett tekniskt forskningsinstitut. Riksdagen beslutade att en engångssumma om 100 miljoner kronor skulle ställas till förfogande varav 50 miljoner kronor anvisades på tilläggsbudget och 50 miljoner kronor fick användas av redan anvisade medel under anslaget C 45. Vissa särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m. budgetåret 1995/96.

Utredarens förslag

Regeringen tillsatte hösten 1996 en särskild utredare för att undersöka möjligheterna att inrätta ett tekniskt forskningsinstitut av nytt slag med bred tvärvetenskaplig inriktning. Den modell som utredaren skulle pröva var ett institut fristående från högskolan men med nära anknytning till universitet och högskolor och till näringslivet. De s.k. Fraunhoferinstituten, som med framgång har prövats i Tyskland, skulle vara förebild för institutet enligt direktiven. Modellen innebär bl.a. att institutet i första hand skall ägna sig åt uppdragsforskning och även ta emot uppdrag att utveckla nya produkter och processer, från idé till färdig prototyp.

Utredaren har överlämnat betänkandet Ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg (SOU 1997:37) till regeringen. Där föreslås att institutet skall bedriva tillämpad forskning och utvecklingsarbete inom området mikroelektronikbaserade system. Forskningen skall bedrivas i projektform och företrädesvis på uppdrag från näringslivet. Utredaren beräknar att driftskostnaderna för institutet efter den första uppbyggnadstiden kommer att uppgå till ca 50 miljoner kronor, varav staten bör stå för ca 30 miljoner kro-

nor. Resten bör kunna finansieras av näringslivet. Den fortsatta expansionen skall därefter helt ske med medel från näringslivet. Verksamheten skall utvärderas efter uppbyggnadsskedet. För budgetåret 1998 beräknas kostnaderna för staten uppgå till 8 miljoner kronor, för budgetåret 1999 till 18 miljoner kronor och för budgetåret 2000 till 28 miljoner kronor. Utredarens förslag innebär att statens andel är större under ett uppbyggnadsskede för att på sikt minska. Utredaren föreslår att den engångssumma som staten ställt till förfogande företrädesvis används till investeringar.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget om ett nytt tekniskt forskningsinstitut i Göteborg och allmänt framhålls att inriktningen mikroelektronikbaserade system är av stor betydelse för svenskt näringsliv. Institutet bedöms få en stor betydelse för samverkan mellan högskoleforskningen och näringslivet och då särskilt för de små och medelstora företagen. Flertalet instanser betonar dock att institutets roll och uppgift måste ses i ett nationellt perspektiv och att verksamheten skall komplettera andra redan genomförda satsningar vid högskolor och industriforskningsinstitut. Remissammanställning finns tillgänglig på Utbildningsdepartementet.

Regeringens överväganden

Regeringen delar utredarens förslag beträffande institutets inriktning. Regeringen avser att under hösten 1997 tillsätta en organisationskommitté med en sammansättning som avspeglar institutets föreslagna inriktning. Organisationskommittén skall utreda frågan om associationsform och fortsatt finansiering av institutets driftskostnader och fördelningen av finansieringsansvaret mellan staten och näringslivet. En utgångspunkt är att de 100 miljoner kronor som staten ställt till förfogande skall användas för investeringar och initiala driftskostnader. Kommittén bör vidare i sitt arbete särskilt uppmärksamma frågor om institutets roll i det svenska FoU-systemet liksom hur institutet skall kunna bli en resurs för de små och medelstora företagen. Organisationskommittén skall efter riksdagens beslut kunna fungera som interimstyrelse för institutet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan om den långsiktiga finansieringen av institutet.

Informationsteknologifrågor

Regeringen har tagit upp frågor som avser forskningens viktiga roll för utvecklingen av informationssamhället i IT-propositionen (prop. 1995/96:125), i propositionen Forskning och

samhälle (prop. 1996/97:5) samt i budgetpropositionen (prop. 1996/97:1) för 1997.

En målsättning, som ligger i linje med regeringens syfte att bredda och utveckla användningen av informationsteknik, är att ge allmänheten i alla delar av landet bättre tillgång till information. Det uppdrag som regeringen givit Kungl. biblioteket (KB) att utveckla ett modernt bibliotekssystem spelar här en viktig roll. Genom att KB utvecklar ett Internet-baserat system med lätthanterade användargränssnitt skapas största möjliga spridning och radikalt förbättrade praktiska sökmöjligheter.

Genom det uppdrag regeringen givit till Högskoleverket, att erbjuda alla kommuner anslutning av huvudbiblioteket i kommunen till SUNET och därmed Internet med god kapacitet, förbättras möjligheterna ytterligare.

En ytterligare åtgärd är riksdagens beslut att forskande myndigheter skall svara för att information om forskningsaktiviteter (för allmänhet, skolor, företag m.fl.) skall finnas tillgänglig på Internet fr.o.m. år 1998.

Forskningssamarbete inom EU

EU:s nästa program för forskning och utveckling, det femte i ordningen, avser perioden 1998-2002. Kommissionen lämnade sitt slutliga förslag till utformning av ramprogrammet i april 1997. Sverige har, liksom andra medlemsländer, lämnat synpunkter på förslaget och kommissionens tidigare arbetsdokument. Sverige har bl.a. föreslagit ett utvidgat program för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Detta förslag syftar till att synliggöra att social och kulturell utveckling utgör en viktig del av utvecklingen av de europeiska samhällena. Vidare föreslår Sverige att ett särskilt miljöprogram och ett särskilt energiforskningsprogram inrättas samt att forskningen om skog och landtransporter förstärks.

Genom EU:s fjärde ramprogram för forskning och utveckling, som löper mellan åren 1994 och 1998, får svenska forskare och svenskt näringsliv möjligheter att ansöka om medel ur den totala ramen om cirka 30 miljarder kronor per år under fem år. För medverkan i FoU-projekten krävs emellertid ungefär lika stora resurser från deltagarna själva. Ramprogrammets andel av EU:s budget har ökat successivt under åren och det fjärde ramprogrammets budget på 13,1 miljarder ECU utgör 3,7 % av EU:s totala budget. Avgiften för det svenska deltagandet i fjärde ramprogrammet ingår som en del av den svenska medlemsavgiften och uppgår till ca 700 miljoner kronor per år.

Det svenska deltagandet har ökat kraftigt under det fjärde ramprogrammet; redan nu har deltagandet fördubblats i jämförelse med det tredje ramprogrammet. Sverige deltar för närvarande med totalt cirka 1 100 forskargrupper inom det fjärde ramprogrammet, varav 450 tillhör högskolesektorn. Stora

variationer föreligger mellan de olika särprogrammen i fråga om ekonomisk storlek och graden av svenskt deltagande. I relativa termer är det svenska deltagandet störst i det socio-ekonomiska programmet (TSER), och i transport- och biomedicinprogrammen, medan det budgetmässigt är störst inom IT-, telematik-, materialteknik- och miljöprogrammen. Totalt beräknas ca 300 miljoner kronor per år utbetalas till svenska höskoleforskare ur det fjärde ramprogrammet, vilket dock endast motsvarar mellan två och tre procent av de samlade svenska forskningsresurserna vid universitet och högskolor. Eftersom uppgiftslämnandet släpar efter kan emellertid EU-bidragen vara något större.

EG-kommissionen bidrar i princip endast med hälften av projektanslagen. Universitet och högskolor behöver därför söka kompletteringsfinansiering från andra svenska finansiärer, själva skjuta till motsvarande medel eller gå in i projekt där man redan har verksamhet och därmed förstärka tidigare nationella projekt. STINT avsätter, som tidigare beskrivits, betydande medel för tilläggsfinansiering.

Forskningsråden, FRN och Rymdstyrelsen har fått i uppdrag att utarbeta och redovisa en strategi för att utnyttja de fördelar som en samplanering med EU:s program för forskning och utveckling kan ge. Myndigheterna skall även i samarbete med EU/FoU-rådet sammanställa uppgifter över omfattningen av EU-samarbetet.

Sverige har nyligen förstärkt representationen i Bryssel för utbildnings- och forskningsfrågor i samband med förhandlingarna kring det femte ramprogrammet och inför det kommande ordförandeskapet i EU.

Avvägning mellan internationella och nationella forskningsresurser

Bakgrund

Vetenskapen är internationell till sin karaktär och den svenska forskningen har generellt sett en god internationell förankring. Detta avspeglas bl.a. i att svenska forskare i hög grad publicerar sina resultat i internationella tidskrifter och i det ökande samarbetet med forskare i andra länder. Det internationella samarbetet utgörs främst av forskningsprojekt som initieras och fortlöper på ad-hoc-basis, forskare och institutioner emellan. Därutöver deltar Sverige i EU:s forskningssamarbete, vilket har beskrivits ovan, och i ett flertal internationella forskningsorganisationer där deltagandet är reglerat genom avtal på internationell nivå. Den största av dessa är den europeiska kärnforskningsorganisationen CERN för grundforskning inom ämnesområdet högenergifysik. Sverige deltar även i det europeiska sydobseratoriet ESO, den europeiska synkrotronljuskällan ESRF, det europeiska molekylärbiologiska laboratoriet EMBL, det internationella institutet för tillämpad

systemanalys IIASA, det europeiska rymdforsknings-samarbetet ESA m.fl. Flertalet av dessa forskningsorganisationer avser naturvetenskaplig och teknisk forskning inom sådana områden där forskningen är så komplicerad och kostsam att internationellt samarbete krävs.

Utredningen

I propositionen *Forskning och samhälle* (prop.1996/97:5) aviserades en översyn av Sveriges engagemang i storskaliga, internationella forskningsorganisationer. I november 1996 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att väga de internationella åtagandena inom storskaligt formaliserat forskningssamarbete mot behov och insatser för annan grundforskning inom samtliga discipliner. Förslagen skulle bygga på de ekonomiska förutsättningar som redovisats i forskningspropositionen och i budgetpropositionen för år 1997 (prop. 1996/97:1) där besparingar om ca 150 miljoner kronor beräknades för år 1998.

Utredningen har i sitt betänkande *Besparingar i stort och smått* (SOU 1997:69) lämnat förslag till riktade besparingar avseende internationell och nationell forskning. På vetenskapliga och forskningspolitiska grunder avvisar utredningen ett svenskt utträde ur den europeiska kärnforskningsorganisationen CERN. Utredaren avvisar på samma grunder ett utträde ur samtliga övriga forskningsorganisationer. I stället föreslås ett flertal riktade besparingar inom olika områden, både avseende internationella åtaganden och nationella satsningar. Förslagen innefattar en kombination av kort- och långsiktiga åtaganden där ett med tiden ökande sparbetning läggs på medlemsbidrag till de internationella forskningsorganisationerna. Detta sparbetning pareras tidsmässigt av att vissa kostnader för dyrbar vetenskaplig utrustning senareläggs genom en omläggning av finansieringssystemet. Vidare föreslår utredaren att medlemskapet i IIASA och EMBL avslutas och att finansieringen av vissa nationella satsningar, bl.a. medel för forskarutbyte med utlandet, tas över av alternativa forskningsfinansiärer. En minskning av resurserna till den nationella fusionsforskningen föreslås också.

Remissbehandling

Remissinstanserna anser att utredningen har lämnat ett gott underlag och visar förståelse för att det internationella engagemanget måste prövas mot de nationella satsningarna. Flera remissinstanser skulle självfallet föredra att besparingar inte gjordes just inom deras område, i varje fall inte för tillfället. Remissinstanserna skulle föredra att förslag från den nyligen tillsatta parlamentariska forskningsutredningen kunde avvaktas innan riktade besparingar genomförs.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att det skulle medföra alltför negativa konsekvenser att lämna CERN, alternativt att lämna samtliga övri-

ga internationella forskningsorganisationer. Ett sammansatt sparbetning utgör enligt remissinstanserna ett bättre förslag. En samstämmig remissopinion anser att Sverige av vetenskapliga skäl bör stanna som medlem i EMBL, men även medlemskapet i IIASA har starkt stöd bland remissinstanserna. De flesta remissinstanser är positiva till förslaget om en ändrad finansieringsmodell för dyrbar vetenskaplig utrustning. Remissammanställning finns tillgänglig på Utbildningsdepartementet.

Regeringens överväganden

Internationellt forskningssamarbete

Utredningen har på kort tid lämnat ett värdefullt underlag för ett ställningstagande till Sveriges engagemang i storskaliga forskningsanläggningar. Regeringen delar utredningens uppfattning att ett svenskt utträde ur CERN för närvarande inte är möjligt. Även utträde ur övriga internationella forskningsorganisationer skulle inverka menligt på den svenska forskningen, varför konsekvenserna bör övervägas noga innan beslut fattas.

Vid CERN bedrivs avancerad grundforskning av främst teoretiskt intresse. Flera medlemsländer är emellertid starkt oroade över de mycket höga kostnaderna. Dessa kostnader måste nationellt vägas mot andra angelägna behov.

Medlemskapet i EMBL har stor betydelse för den svenska forskningen inom biologi och medicin. Det har också ett värde för den svenska läkemedelsindustrin. Vid IIASA bedrivs ett tvärvetenskapligt, främst samhällsvetenskapligt, forskningssamarbete kring bl.a. miljöfrågor. Institutet ger vissa forskningsmöjligheter för svenska forskare genom det kontaktnät som IIASA har etablerat med länderna i Öst- och Centraleuropa.

Miljö- och rymdforskningsinstitutet i Kiruna (MRI) har nyligen inrättats och utgör ett tillskott till såväl svensk forskning som till den regionala strukturen. Regeringen avser att fullfölja sitt tidigare beslutade finansieringsåtagande, varför det ej är aktuellt att genomföra besparingar på resurserna till MRI under budgetåren 1998 och 1999.

Det är emellertid nödvändigt att kostnaderna för internationellt samarbete minskar och regeringen kommer fortlöpande att pröva hur detta skall uppnås. Dessutom behövs förbättrade möjligheter till en kontinuerlig avvägning mellan kostnaderna för nationell forskning och för internationella åtaganden. I detta syfte föreslår regeringen en förändrad anslagskonstruktion fr.o.m. budgetåret 1998 som möjliggör för de myndigheter som utgör svenska kontaktorgan för de olika forskningsorganisationerna att göra denna avvägning.

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av förslag i budgetpropositionen för år 1997 kommer en besparing om ca 150 miljoner kronor att genomföras på resurserna till forskning. Av detta bör 77 miljoner kronor avse resurserna för medlemskapen i de internationella organisationerna. Medel för de kostnader som är förenade med medlemskap i de internationella organisationerna bör fr.o.m. budgetåret 1998 anvisas under de ansvariga myndigheternas forskningsanslag, varvid respektive myndighet ges ansvar för bedömningen av det vetenskapliga värdet i det internationella engagemanget i relation till nationella satsningar. Ovan nämnda besparing på resurserna till internationella organisationer kommer emellertid under budgetåren 1998 och 1999 att kompenseras genom att ansvarig myndighet ges dispositionsrätt till anslagssparande från det tidigare anslaget D.18 Europeisk forskningssamverkan. Vissa myndigheter har dessutom uppgivit att det föreligger ett minskat behov av medel motsvarande totalt ca 17 miljoner kronor för budgetåret 1998. Inom de närmaste åren bör betydande minskningar av kostnaderna för deltagande i internationella forskningsorganisationer ha uppnåtts. Om detta ej skett bör frågorna underkastas en förnyad prövning bl.a. i ljuset av de förslag som kommer att presenteras av den parlamentariska forskningsutredning som regeringen tillsatt (se nedan). Regeringen avser att uppdraga åt de ansvariga myndigheterna att årligen lämna en bedömning av avvägningen mellan internationella och nationella åtaganden.

Medel för dyrbar vetenskaplig utrustning

Resurser för dyrbar vetenskaplig utrustning fördelas av FRN och avser utrustning som kostar mer än två miljoner kronor. Medel för stöd till nationell spetsberäkningskapacitet fördelas av Rådet för högpresterande datorsystem (HPD-rådet) som finansieras med särskilda medel från TFR:s anslag. HPD-rådets medel avser ändamål som liknar FRN:s medel för dyrbar vetenskaplig utrustning även om HPD-rådet har valt att använda en relativt stor andel av medlen för kompetenshöjande åtgärder, t.ex. lektorat och personalkostnader för driften av anläggningarna i Stockholm, Linköping och Umeå. Regeringen anser att det under en uppbyggnadsperiod varit motiverat med en särskild organisatorisk struktur för högpresterande datorresurser. Det föreligger emellertid enligt regeringens bedömning ett ökat behov av att kunna göra avvägningar mellan investeringar för olika utrustningsändamål. HPD-rådet bör därför avvecklas i och med utgången av år 1997 och de medel som disponerats av TFR och utbetalats i enlighet med av HPD-rådet fattade beslut bör fr.o.m. budgetåret 1998 beräknas under anslaget för dyrbar vetenskaplig utrustning. Därmed kan behovet av medel för högpresterande datorsystem vägas mot andra angelägna utrust-

ningsbehov. FRN ansvarar - i de fall så erfordras - för fullföljandet av de insatser som beslutats av HPD-rådet. FRN bör också, om så behövs, svara för fortsatta insatser för att utveckla kompetensen inom området högpresterande datorer. De erfarenheter och den kunskap som TFR och HPD-rådet har byggt upp när det gäller behov, kompetens och överblick bör noggrant tas tillvara i den nya strukturen.

FRN:s medel för dyrbar vetenskaplig utrustning är ett värdefullt instrument för att upprätthålla en god utrustningsstandard inom svensk forskning. Regeringen bedömer att svenska forskningsinstitutioner för närvarande har en så god utrustningsstandard att en viss minskning av anslaget kan ske. Fr.o.m. budgetåret 1998 bör därför resurserna för dyrbar vetenskaplig utrustning minskas med 68 miljoner kronor. Större delen av denna minskning följer emellertid av en omläggning av finansieringssystemet för dyrbar vetenskaplig utrustning och medför ej minskade möjligheter till utrustningsanskaffning. Regeringen kommer även att ge FRN i uppdrag att föreslå samordnings- och effektiviseringsåtgärder samt att upprätta en plan för underhåll och uppgradering av utrustning.

Sedan år 1994 tillämpar universitet och högskolor kapitalförsörjningsförordningens regler om lånefinansiering av investeringar i anläggningstillgångar, vilket innebär att investeringar finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Då utrustningsbidrag ges från FRN skall dessa finansiera lånekostnaden. Medlen sätts in på den mottagande högskolans räntekonto för att i efterhand betala räntor och amorteringar. Det nuvarande systemet innebär att FRN i normalfallet betalar hela investeringskostnaden i förväg. Regeringen delar utredningens uppfattning att detta system bör läggas om fr.o.m. budgetåret 1998 så att FRN, i stället för att betala hela lånekostnaden i förväg för utrustningsanskaffning, betalar den årligt uppkomna ränte- och amorteringskostnaden. Denna omläggning av systemet innebär att universitet och högskolor inte behöver bygga upp en stor likviditet i Riksgäldskontoret för att finansiera utrustningslånen utan detta kan regleras genom FRN. FRN:s långsiktiga ansvarstagande för utrustningen främjas. Systemet medför även ökade möjligheter att uppgradera utrustning i stället för att köpa ny, vilket leder till bättre kapitalutnyttjande. Omläggningen innebär även en tillfällig minskning av resursbehovet genom att kostnader senareläggs.

Sammanfattningsvis kommer således omläggningen av finansieringssystemet för dyrbar vetenskaplig utrustning och ett anslagssparande att kunna utnyttjas för att mildra effekterna av den beslutade besparingen. Dessa åtgärder ger emellertid endast ett temporärt resurstillskott. På sikt måste kostnaderna för medlemskapen i de internationella organisationerna minska. Ställningstagande till den samlade forskningsfinansieringen kommer inför år 2000 att kunna

göras mot bakgrund av bedömningar och förslag från den parlamentariska forskningsutredningen som redovisas nedan.

Övrigt

Forskningsrådets program för forskarutbyte med utlandet innebär värdefulla möjligheter för svenska forskare att inhämta kunskap och knyta kontakter. Genom tillkomsten av nya forskningsfinansierare har forskarutbytet med utlandet fått betydligt bättre förutsättningar. Mot denna bakgrund föreslås för budgetåret 1998 en minskning av forskningsrådets anslag med totalt 5 miljoner kronor.

Utredningar om den svenska forskningspolitiken, forskningsetik och bioteknik

Riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition Forskning och samhälle innebär förändringar av forskningspolitiken och nya förutsättningar för forskningen. Dessutom har nya finansierare tillkommit. Det är enligt regeringens mening bl.a. mot denna bakgrund angeläget att genomföra en samlad analys och bedömning av forskningens roll i samhället och av dess villkor, inriktning och organisation. Regeringen har därför tillsatt en parlamentarisk kommitté som skall lämna förslag om den framtida svenska forskningspolitiken (dir. 1997:67). Uppdraget skall redovisas till regeringen den 1 november 1998. Kommittén skall analysera de svenska statliga forskningsinsatserna med utgångspunkt från samhällets behov och forskningens möjligheter och ansvarsfördelningen mellan statsmakterna, myndigheter och andra finansierare, lämna förslag rörande utformning av forskningsorganisation samt förslag som främjar nära samverkan och ömsesidigt kunskapsutbyte mellan högskolor och samhället i övrigt. I enlighet med regeringens riktlinjer för forskningspolitiken i propositionen Forskning och samhälle aviserades också en utredning för en allsidig belysning av forskningsetiska frågor. Utredningen skulle tillsättas med hänsyn till de forskningsetiska frågornas stora betydelse för forskning och samhälle och den snabba utvecklingen inom vetenskapen. Dessa frågor har ytterligare aktualiserats genom den senaste tidens debatt i Sverige och andra länder om konsekvenserna av utvecklingen inom cell- och molekylärbiologin. Regeringen har därför tillsatt en parlamentarisk kommitté för att utreda etiska frågor i forskningen (dir. 1997:68). Uppdraget skall redovisas till regeringen den 1 februari 1999. Kommittén skall analysera vilka etiska frågor som uppstår i forskningsprocessen och med denna utgångspunkt granska utbildningen i forskningsetik och även överväga andra åtgärder som kan öka medvetenheten om etiska

frågor i forskningen. Kommittén skall vidare analysera problematiken kring forskningsfusk och vetenskaplig oredlighet, se över det nuvarande systemet för forskningsetisk granskning och föreslå utformning av forskningsetisk granskning av sådana projekt som innefattar användning av personnummer. Utvecklingen i andra länder skall belysas och konsekvenser för Sverige av internationella konventioner skall beaktas.

Bioteknikområdet, som är stort och mångfasetterat, genomgår en snabb utveckling och påverkar därvid en rad politikområden. Det föreligger ett stort behov av överblick och underlag för att stödja en utveckling av den svenska politiken på området.

FRN har fått i uppdrag att göra en kunskapsöversikt över den moderna biotekniken och dess tillämpning inom olika samhällsområden. Vidare skall FRN identifiera viktiga frågeställningar och problem som bioteknikens användning aktualiserar.

Regeringen avser att tillkalla en kommitté med representanter från riksdagspartierna som, bl.a. med utgångspunkt från FRN:s kunskapsöversikt, skall lämna förslag till en övergripande svensk politik för den moderna bioteknikens tillämpning. Kommittén skall arbeta i ett framtidsperspektiv både med avseende på bioteknikens möjligheter och dess risker. Kommittén skall bedöma Sveriges möjligheter när det gäller industriell utveckling inom bioteknikområdet och granska den nuvarande myndighetsorganisationen för tillsyn, tillståndsgivning och information. En viktig fråga är hur behovet av kunskap och diskussion om etiska aspekter av biotekniken bättre skall kunna tillgodoseas i framtiden. Utredningen skall arbeta öppet och bl.a. anordna debatter och ”hearings”.

7.2 Resultatinformation

I det följande redovisas resultatinformation avseende forskningsråden, Forskningsrådsnämnden och Rymdstyrelsen.

Resultatbedömningen av övriga myndigheters verksamhet, Kungl. biblioteket, Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, Institutet för rymdfysik, Polarforskningssekreteriatet och EU/FoU-rådet görs under respektive myndighets anslagsavsnitt.

Forskningsråden, FRN och Rymdstyrelsen har som gemensamt övergripande mål att i ett internationellt jämförande perspektiv stödja forskning av högsta vetenskapliga kvalitet som bas för kompetensuppbyggnad, kunskapsöverföring och tillämpningar i samhället och därigenom främja kulturell utveckling och kritiskt tänkande. Råden skall även främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt verka för att information om forskning och forskningsresultat sprids. Råden skall utvärdera den

forskning till vilken råden har fördelat medel och därvid särskilt bedöma forskningens kvalitet och dess relevans för samhället och forskningens utveckling. Råden skall också undersöka vilka forskningsbehov som är angelägna inom olika samhällsområden, redovisa resultaten av dessa undersökningar samt ta initiativ till och främja forskning som behövs för att tillgodose sådana behov.

FRN har till uppgift att ta initiativ till och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt, bl.a. tvärvetenskaplig forskning, samt främja information om forskning och forskningens roll i samhället. FRN skall även främja jämställdhet, kvinno- och genusforskning.

Rymdstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för frågor som gäller den svenska rymd- och fjärranalysverksamheten, särskilt för forskning och utveckling. Rymdstyrelsens övergripande mål är att bidra till utvecklingen av svensk rymdforskning och näringsverksamhet till högsta internationella nivå.

För budgetåret 1997 infördes vissa nya verksamhetsmål för råden, FRN och Rymdstyrelsen. Myndigheterna skall t.ex. ägna ökad uppmärksamhet åt forskningens samhällsrelevans samt stödja forskning som är strategisk för såväl forskningens utveckling som samhällets behov. Myndigheterna skall även stödja tvärvetenskaplig forskning, både över ämnes- och sektorsgränser. Myndigheterna skall sedan tidigare prioritera förnyelsen inom forskningen, rikta särskild uppmärksamhet mot den internationella anknytningen, öka antalet internationella utvärderingar av svensk forskning, förstärka informationen om forskning och forskningsresultat samt verka för jämställdhet vid granskning av ansökningar och fördelning av forskningsmedel.

Resultatbedömning och slutsatser

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 1995/96 ställt mer långtgående och preciserade återrapporteringskrav än tidigare budgetår. Myndigheterna har i varierande utsträckning uppfyllt dessa krav. Detta beror dels på att råden har kommit olika långt vad gäller utvecklingen av resultatredovisningen, dels att myndigheterna valt delvis olika angreppssätt som bl.a. beror på skilda förutsättningar inom respektive vetenskapsområde.

Regeringen har i regleringsbrevet för år 1997 på en rad punkter ytterligare skärpt kraven på redovisning i forskningsrådets årsredovisningar vad avser myndigheternas arbete med kvalitetssäkring, jämställdhet, samhällsrelevans m.m. Regeringen gör bedömningen att myndigheternas resultatredovisningar kan vidareutvecklas. Regeringen förutsätter att myndigheternas redovisningar fortsättningsvis görs utifrån de av regeringen fastställda resultatindikatorerna. En enhetlig redovisningsmodell skall eftersträvas som medger överblick och jämförelser mellan myn-

digheterna. Detta förutsätter ett samarbete mellan myndigheterna.

Nedan följer en sammanfattande redovisning och bedömning av forskningsrådets, FRN:s och Rymdstyrelsens redovisningar utifrån verksamhetsmålen för budgetåret 1995/96.

Vetenskaplig kvalitet, utvärderingar av forskning.

Svensk forskning håller i ett internationellt perspektiv hög kvalitet, vilket bl.a. framgår av forskningsrådets internationella utvärderingar av forskning och bibliometriska analyser.

En väsentlig kvalitetskontroll av den forskning till vilken rådets stöd går sker då ansökningar granskas och prioriteras av experter. Granskningen och prioriteringen genomförs med hjälp av yttranden från internationella och nationella experter, s.k. ”peer reviews”, samt i disciplinärt eller tvärvetenskapligt indelade beredningsgrupper. Detta förfaringssätt är sannolikt det bästa tillgängliga men är inte fritt från svagheter. Dessa svagheter behöver därför uppmärksammas och minimeras genom aktiva åtgärder. MFR har under våren 1997 med utgångspunkt bl.a. från en rapport från National Institutes of Health (NIH) i USA modifierat de bedömningskriterier och den poängskala rådet använder. Det är naturligtvis angeläget att alla statliga forskningsfinansiärer följer upp och utvecklar sina bedömningsmetoder på motsvarande sätt.

En viktig kvalitetskontroll sker också inom ramen för de utvärderingar av svensk forskning som råden kontinuerligt utför inom olika ämnen. Under budgetåret 1995/96 har t.ex. FRN genomfört två utvärderingar - den ena avser forskning om självmord och den andra avser temaområdet naturresurs- och miljöforskning. MFR har utarbetat ett program för internationella utvärderingar av rådets olika forskningsområden. NFR planerar fyra nya ämnesutvärderingar samt en utvärdering av de nationella anläggningarna. NFR påbörjade under år 1996 en utvärdering av den svenska rymd- och plasmafysiken.

Regeringen anser att rådets utvärderingar är mycket värdefulla och förutsätter att de i ökad utsträckning också leder fram till förändringsförslag och konkreta åtgärder.

Regeringen har i innevarande års regleringsbrev uppdragit åt myndigheterna att redovisa hur arbetet med kvalitetssäkring bedrivs, med avseende på granskningen av ansökningar. En sammanfattning av de utvärderingar som genomförts samt åtgärder med anledning härav skall lämnas av råden i årsredovisningarna.

I regleringsbrevet för år 1997 infördes ett nytt verksamhetsmål som avser forskningens samhällsrelevans. Redan nu kan regeringen konstatera att några råd har inlett en översyn av sina arbetsformer i syfte att stärka kontakterna med forskningens avnämare i samhället. Detta har skett såväl genom förstärkta in-

formationsinsatser som en utveckling av ansökningsprocedurer. Det är angeläget att forskningsråden fortsätter dessa ansträngningar så att forskningen i ökad utsträckning kan nyttiggöras i samhället.

Förnyelse inom forskningen

När det gäller rådets och FRN:s förnyelsearbete sker detta bl.a. genom stöd till forskarrekrutering och yngre forskare, åtgärder för att åstadkomma ökad rörlighet av forskare och genom bidrag till ökat samarbete mellan forskare.

FRN redovisar bl.a. att 17 % av de projekt som stöds av nämnden omfattar forskare från flera högskolor. Den ämnesmässiga rörligheten är relativt god i FRN-stödda projekt, främst därför att de just är tvärvetenskapliga till sin karaktär. Åldersfördelningen bland FRN-stödda forskare är relativt jämn, med en viss övervikt för yngre forskare.

HSFR har under budgetåret givit ett betydande stöd såväl till unga disputerade forskare som till doktorander. HSFR anser sig i mycket liten grad kunna påverka rörligheten i forskarsamhället genom sina projektbidrag. Däremot kan rådet stimulera till rörlighet genom att stödja verksamheter som innebär ökade kontakter mellan forskare på olika orter, genom t.ex. stöd till konferenser, områdesgrupper och nätverk. Rådet har även beslutat inrätta stipendier för kvinnliga forskare för att främja rörlighet inom landet. Det vanliga är att sådana stipendier annars gäller utlandsvistelser.

Av MFR:s redovisning framgår att yngre forskares möjlighet till kompetensutveckling har prioriterats genom en satsning på rörliga forskarassistenter, postdoktorstipendier för kvinnor, bidrag för metodikstudier för doktorander och bidrag för forskning i utlandet. Antalet bidrag till yngre forskare har ökat.

NFR:s stöd till förnyelse av forskningen sker genom stöd till forskarrekrutering (anställning som doktorand, postdoktorstipendier, anställning som forskarassistent) samt genom bidrag till nya forskare och nya forskningsinriktningar. Rörligheten premieras genom bidrag till från utlandet hemvändande postdoktorer som söker sig till en ny ort. NFR visar hur forskningen förnyas bl.a. genom att cirka en tredjedel av beviljade projekt under året är nya projekt. Fördelningen av rådets stöd till olika forskningsområden är emellertid oförändrat mellan åren. Införandet av insatsområden för gränsöverskridande forskning med en budget utanför de ordinarie utskotten är här ett positivt inslag. Antalet forskarrekruteringstjänster har sjunkit i antal under 1995/96. Rådet har beslutat om en ökning av antalet forskarassistenttjänster för år 1997.

TFR använder sig av flera anslagsformer, t.ex. postdoktorala stipendier och stipendier till doktorander från utlandet, för förnyelse av forskningen och till att öka rörligheten mellan institutioner och mellan lärosäten. Rådets stöd till postdoktorer har ökat sedan 1994/95. Rådet beslutade under 1995/96

om 44 nya postdoktorstipendier. För att stimulera rörligheten mellan industri och universitet/högskola har TFR sedan år 1993 ett industridoktorandprogram, som fortfarande är under uppbyggnad. Under 1995/96 gavs stöd till 33 industridoktorandprojekt och nio nya beviljades inför år 1997. Stödet till yngre forskare sker främst genom s.k. TFR-doktorander, doktorander i projekt, TFR-forskarassistenter, postdoktorer, doktorander från utlandet och industridoktorander.

Rymdstyrelsen beaktar speciellt behovet inom forskarutbildningen och behovet av meriteringstjänster för yngre forskare vid tilldelning av tjänster. Forskningsverksamhetens karaktär gör dock att yngre medarbetare redan tidigt i sin karriär får erfarenhet av internationell verksamhet, både utomlands och vid heminstitutionen, varför några riktade insatser beträffande forskarrörligheten inte bedömts nödvändiga.

Regeringens bedömning är att myndigheterna bör prioritera arbetet med förnyelsen inom forskningen. I innevarande års regleringsbrev har regeringen uppdragit åt myndigheterna att i samråd med Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) gemensamt utarbeta ett program för ökat stöd till yngre forskare.

Internationell anknytning

Flera av myndigheternas arbete är starkt kopplat till internationella samarbetsprojekt, internationella organisationer och EU:s ramprogram för forskning och utveckling. Myndigheterna har fasta åtaganden i olika internationella organisationer och flera av dem är kontaktorgan för olika EU-forskningsprogram inom resp. vetenskapsområden.

Rådets insatser för internationell bevakning och uppföljning har ökat under de senaste åren, inte minst med anledning av EU:s forskningsprogram. Bland övrig internationell verksamhet märks bl.a. att vissa myndigheter under budgetåret har haft program för postdoktorala stipendier som syftar till att bereda yngre forskare möjlighet att under ett år bedriva forskning utomlands. Råden främjar även internationella forskarkontakter t.ex. genom gästprofessorer och genom utbytesavtal med akademier och forskningsråd i andra länder.

Den svenska rymdforskningen genomförs i stor utsträckning i internationell samverkan, framför allt inom den europeiska rymdorganisationen ESA men även tillsammans med utomeuropeiska forskargrupper. Även EU uppmärksammar rymdfrågor och förväntas stärka sin roll som användare av satellitdata.

Jämställdhet

Myndigheternas redovisningar av jämställdhetsarbete visar vissa positiva inslag. Av FRN:s redovisning framgår att 400 forskare under 1995/96 har finansierats genom bidrag från FRN. Av dessa var

51 % kvinnor jämfört med 45 % av antalet ansökningar. I FRN:s programkommittéer är 39 % kvinnor. För att öka stödet till kvinnliga forskare har HSFR inrättat tjänster och stipendier särskilt avsedda för kvinnor.

MFR:s redovisning visar att andelen beviljade nya ansökningar har ökat markant bland de kvinnliga forskarna under perioden 94/95 till 95/96. Trots denna utveckling går endast 14% av rådets allmänna projektbidrag till kvinnliga forskare. Den kraftiga skillnaden mellan män och kvinnor i andelen beviljade forskarassistenter för 1994/95 minskade under 1995/96. Rådet tillsatte 39 forskarassistenter varav 15 med kvinnliga sökande. Av rådets totalt 126 forskarassistenter var således 36 kvinnor. Vid tilldelning av motsvarande anställningar för 1997 gick lika många tjänster till kvinnor som till män. En översyn av prioriteringskommittéernas sammansättning har resulterat i att antalet kvinnor bland prioriteringskommittéernas ledamöter har ökat från sex till 16 av totalt 60.

NFR:s analys visar ett stort behov av åtgärder för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Rådet har under budgetåret fördelat de särskilda medel för kvinnliga postdoktorer och gästprofessorer som disponerats och ett jämställdhetsprogram har antagits under år 1995. Antalet behandlade och beviljade ansökningar från kvinnor har ökat från 10 % till 12 %.

TFR arbetar enligt en fastställd handlingsplan för att öka stödet till kvinnor inom sitt ansvarsområde. Effekten av detta arbete syns bl.a. i den växande andelen beviljade ansökningar för kvinnliga sökande. Av samtliga beviljade ansökningar budgetåret 1994/95 avsåg 3 % kvinnliga sökande och motsvarande siffra för budgetåret 1995/96 är 6 %. Av 44 beviljade postdoktorala stipendier gick under året 18 till kvinnor.

Rymdstyrelsen uppmärksammar att det kvinnliga inslaget i verksamheten är relativt litet, ca 10% räknat i antalet verksamma personer på rymdområdet.

Jämställdhet är en högt prioriterad fråga i regeringens arbete. Ett flertal åtgärder för att påskynda utvecklingen mot en ökad jämställdhet inom forskning och forskarutbildning har vidtagits. En samlad redovisning ges i avsnitt 5.6. Arbetsgruppen för jämställdhet inom högre utbildning och forskning, JÄST-gruppen finansierade 1995 en analys om poängsättning vid tjänstetillsättningar vid MFR. Analysen publicerades senare i tidskriften Nature. I analysen framgår att kön och personliga kontakter i hög grad påverkat tillsättningen av forskarassistenttjänster.

JÄST-gruppen har kontaktat och initierat en dialog med samtliga statliga forskningsråd m.fl. JÄST-gruppen konstaterar att forskningsråden fortfarande har låga kvinnoandelar bland dem som söker respektive beviljas forskningsanslag och forskartjänster. Vid samtliga forskningsråd finns dock en hög grad av medvetenhet om att det råder en oacceptabel köns-

mässig snedfördelning. Den debatt som förts kring MFR:s meritvärdering har starkt bidragit till att öka denna medvetenhet.

Vissa reformer har skett inom forskningsråden men åtgärderna synes otillräckliga. Den ovan redovisade studien och JÄST-gruppens rapport (Ds 1997:56) tyder på att kvinnliga forskare fortfarande diskrimineras. Regeringen kommer att uppdra till forskningsråden att inkomma med en särskild redovisning avseende vilka åtgärder som vidtagits med anledning av denna och liknande rapporter samt redovisa planerade åtgärder.

Forskningsinformation

FRN har ett särskilt ansvar för forskningsinformation och finansierade forskningsinformationsinsatser för totalt ca 19 miljoner kronor under 1995/96. I den praktiska verksamheten ingår populärvetenskaplig publicering, t.ex. Källa och Forskningens frontlinjer, möten mellan barn/ungdom och forskning, information om genusforskning, vetenskapsveckor, telefonsluss, vetenskapsteater, Rosénpriset, projektstöd m.m.

Rådens informationsinsatser omfattar bl.a. tidskrifter, årsböcker, publiceringsstöd, stipendier och deltagande vid mässor och konferenser. Av rådets redovisningar framgår t.ex. att NFR och MFR har kommit långt i arbetet med forskningsinformation. Även övriga råd har vidtagit åtgärder för att förbättra forskningsinformationen. Vissa av råden har beslutat att utvärdera sitt arbete med forskningsinformation och resultatspridning.

Myndigheternas redovisningar visar att en utveckling av arbetet med forskningsinformation initierades redan under budgetåret 1995/96.

Regeringen har i den forskningspolitiska propositionen och budgetpropositionen för budgetåret 1997 framhållit vikten av att forskningsinformationen förbättras och har betonat att forskningsråden och FRN bör utveckla sitt arbete med forskningsinformation. Omfattningen av myndigheternas informationsverksamheter varierar starkt. I regleringsbrevet för år 1997 gav regeringen forskningsråden och Rymdstyrelsen i uppdrag att i samråd med FRN utarbeta en strategi för hur forskningsinformationsfrågorna skall bedrivas. För att förstärka forskningsinformationen har regeringen även uppdragit åt FRN att ansvara för ett nyhetsbrev om den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor.

Regeringens bedömningar med anledning av revisionens iakttagelser

RRV:s revisionsberättelser för myndigheterna inom verksamhetsområdet Nationella och internationella forskningsresurser innehåller inga invändningar.

Övriga frågor

Rådet för forskning om universitet och högskolor avvecklas fr.o.m. budgetåret 1998. Enligt förslag i budgetproposition 1994/95:100 bör den verksamhet som rådet finansierar fr.o.m budgetåret 1998 tillgodoses genom stöd från forskningsorgan som finansierar forskning av liknande slag och vägas mot andra angelägna ändamål inom berörda forskningsområden. Verksamhet motsvarande den som Rådet för forskning om universitet och högskolor bedriver bör särskilt kunna stödjas av HSR och Högskoleverket.

Anslaget för Arkivet för ljud och bild redovisas under utgiftsområde 17: Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Prioriteringar för 1998

Ett effektivt utnyttjande av offentliga forskningsresurser, bl.a. genom ökad samverkan mellan forskningsfinansiärer.

Kontinuerlig avvägning mellan internationella och nationella forskningsresurser.

7.3 Utgiftsutvecklingen

MILJONER KRONOR (LÖPANDE PRISER)

1995/96	1996	1997	1998	1999	2000
3 524	2 495	2 308	2 220	2 281	2 345

Sammanfattande kommentarer till verksamhetsutfall och ekonomiskt utfall

Verksamheten inom forskningsområdet utvecklas enligt de målsättningar och riktlinjer som fastställts.

Besparingarna inom forskningsrådets verksamhet under innevarande budgetår har i huvudsak kunnat kompenseras genom en förbättrad samverkan mellan råd och forskningsstiftelser. Forskningsystemet har tillförts ytterligare resurser genom forskningsstiftelsernas verksamhet.

Större förändringar

Mål för forskningen och riktlinjer för forskningspolitiken har införts.

Förbättrade möjligheter för ett nära samarbete mellan stiftelser, forskningsråd, sektorsorgan samt universitet och högskolor har skapats.

Forskningens samhällsrelevans, jämställdhet inom forskning och forskarutbildning, förnyelse inom forskningen lyfts fram särskilt.

Utredningar om den svenska forskningspolitiken och forskningsetik har tillsatts.

7.4 Bemyndiganden

Forskningsråden och FRN bör ges fortsatt möjlighet att åta sig mer långsiktigt projektstöd. Regeringen föreslår därför att riksdagen bemyndigar regeringen att under år 1998 låta staten ta på sig ekonomiska

förpliktelser i samband med stöd till forskning som finansieras under verksamhetsområdet Nationella och internationella forskningsresurser som innebär åtaganden enligt följande uppställning (miljoner kronor).

ANSLAG		År 1999	År 2000	År 2001	År 2002	År 2003
D1.	Forskningsrådsnämnden: Forskning och forskningsinformation	67	44	27	18	9
D3.	Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Forskning	154	103	62	41	21
D5.	Medicinska forskningsrådet: Forskning	249	166	100	66	33
D7.	Naturvetenskapliga forskningsrådet: Forskning	532	355	213	142	71
D9.	Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Forskning	178	119	71	48	24
D18.	Medel för dyrbar vetenskaplig utrustning	47	31	19	13	6
Summa		1 227	818	492	328	164

7.5 Anslag

D 1. Forskningsrådsnämnden: Forskning och forskningsinformation

1995/96	Utgift	128 438	Reservat	7 630
Därav 1996	Utgift	94 000		
1997	Anslag	83 276	Utgifts- prognos	87 080
1998	Förslag	88 858		
1999	Beräknat	91 348		
2000	Beräknat	85 461		

Beloppen anges i tusental kronor.

FRN:s huvuduppgifter är att initiera och stödja forskning som är angelägen från samhällets synpunkt, bl.a. tvärvetenskaplig forskning, samt främja information om forskning och forskningens roll i samhället. Sedan år 1996 har FRN ansvar för Miljö- och rymdforskningsinstitutet i Kiruna.

En jämförelse mellan budget och utfall för budgetåret 1995/96 visar att Forskningsrådsnämnden detta år hade en reservation om 7,6 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 3,8 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Forskningens kvalitet och relevans redovisas fortlöpande i FRN:s verksamhet. Rörligheten och stöd till yngre forskare har utvecklats och jämställdheten har vunnit framsteg i FRN:s verksamhet. FRN:s årsredovisning visar att nämnden har förstärkt arbetet med forskningsinformationsfrågor.

Regeringen föreslår att medel förs från FRN:s forskningsanslag till nämndens förvaltningsanslag för finansiering av förvaltningskostnader i samband med produktion av ett nyhetsbrev om svensk forskning.

Enligt avsnitt 7.1 har medel för svenskt deltagande i IASA tillförts förevarande anslag.

D 2. Forskningsrådsnämnden: Förvaltning

1995/96	Utgift	13 703	Anslags- sparande	591
Därav 1996	Utgift	9 000		
1997	Anslag	18 318	Utgifts- prognos	18 909
1998	Förslag	21 205		
1999	Beräknat	21 772		
2000	Beräknat	22 355		

Beloppen anges i tusental kronor.

Medlen avser Forskningsrådsnämndens (FRN) förvaltning. En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 591 000 kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att medel förs från FRN:s forskningsanslag till nämndens förvaltningsanslag för finansiering av förvaltningskostnader i samband med produktion av ett nyhetsbrev om svensk forskning.

Under anslaget beräknas medel för administration av bidrag till högrepresterande datorsystem som under innevarande budgetår beräknas under anslaget D 10. Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning.

D 3. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Forskning

1995/96	Utgift	315 862	Reservat	82 971
Därav 1996	Utgift	199 600		
1997	Anslag	210 444	Utgifts- prognos	250 971
1998	Förslag	205 750		
1999	Beräknat	211 517		
2000	Beräknat	217 464		

Beloppen anges i tusental kronor.

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets (HSFR) uppgift är att främja och stödja vetenskapligt betydelsefull forskning inom humanistiska, religionsvetenskapliga, rättsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga discipliner och forskningsområden. HSFR fördelar resurser till projektanslag, inrättar tjänster samt anslår medel till utrustning. En allt viktigare uppgift för rådet är att undersöka forskningsbehov inom olika forsknings- och samhällsområden och utifrån resultatet av undersökningarna initiera angelägen forskning. HSFR skall vidare informera om

forskning och samverka med andra forskningsfinansiärer.

HSFR är det svenska kontaktorganet för ett flertal nordiska och internationella forskningsorganisationer. Rådet har tillsammans med Forskningsrådsnämnden (FRN) programansvar för EU:s socioekonomiska forskningsprogram TSER (Targeted Socio-Economic Research). HSFR är också svensk huvudman för samverkan med Europeiska universitetsinstitutet (European University Institute, EUI) i Florens. Institutet har inrättats av medlemsstaterna i EU för forskning och forskarutbildning inom humaniora, rättsvetenskap samt vissa samhällsvetenskaper.

HSFR är huvudman för Kollegiet för samhällsforskning (The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences, SCASSS). SCASSS är en nationell resurs utan särskild fakultetsanknytning. Vid kollegiet bedrivs avancerade studier och forskning inom samhällsvetenskap och humaniora.

En jämförelse mellan budget och utfall för budgetåret 1995/96 visar att Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) detta år hade en reservation om 82 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 42 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

HSFR har främjat forskning av god vetenskaplig kvalitet genom nationella och internationella utvärderingar samt kvalitets- och effektivitetskontroll av rådets forskningsområden, internationell och europeisk forskningssamverkan, ökade resurser till yngre forskare och kvinnliga forskare, internationell rörlighet och postdoktorrörlighet. Rådet genomför under den kommande perioden en översyn av sitt arbete med forskningsinformation och resultatspridning.

Riksdagen godkände hösten 1996 (prop. 1996/97:5, bet. 1996/97:UbU3, rskr. 1996/97:99) konventionen den 19 april 1972 om grundandet av ett europeiskt universitetsinstitut (EUI) samt konventionen från år 1992 om ändring av konventionen. Riksdagen antog också lagändring i Lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall så att den även omfattar EUI. Sverige går därmed in som medlem i EUI den 1 oktober 1997. HSFR har som uppgift att vara svenskt kontaktorgan och ansvarar för det löpande samarbetet med EUI. Anslaget har beräknats för kostnader som uppkommer i och med medlemskapet i EUI.

Kollegiet för samhällsforskning (SCASSS) har sedan år 1995 funnits som en särskild inrättning under Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet med Uppsala universitet som värduniversitet. Oklar-

heter har förelegat om ansvarsfördelningen och den administrativa hanteringen av SCASSS mellan SCASSS, HSFR och Uppsala universitet. HSFR har efter samråd med övriga berörda samt Riksrevisionsverket föreslagit regeringen att Kollegiet administrativt förs över till Uppsala universitet. Regeringen delar rådets bedömning. SCASSS skall emellertid fortfarande vara en nationell resurs utan särskild fakultetsanknytning och med Uppsala universitet som värduniversitet. Kollegiets uppgifter skall även fortsättningsvis vara att främja avancerade studier inom samhällsvetenskaperna.

Medel till SCASSS har tidigare anvisats under förevarande anslag. Från och med budgetåret 1998 kommer medel för SCASSS att beräknas som en egen anslagspost under anslaget B 2. Uppsala universitet: Forskning och forskarutbildning

I enlighet med vad som framförts i tidigare avsnitt bör HSFR även stödja forskning om universitet och högskolor.

Anslaget minskar med hänvisning till den omföring av medel som regeringen föreslår under anslaget D 4. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning.

Med hänsyn till de ökade möjligheter till forskarutbyte med utlandet som tillkommit genom nya finansierare bl.a. STINT, föreslås en minskning av HSFR:s anslag med 0,8 miljoner kronor.

D 4. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning

1995/96	Utgift	14 097	Anslags-sparande	2 329
Därav 1996	Utgift	10 000		
1997	Anslag	7 795	Utgifts-prognos	9 000
1998	Förslag	10 239		
1999	Beräknat	10 543		
2000	Beräknat	10 857		

Beloppen anges i tusental kronor.

En jämförelse mellan budget och utfall för budgetåret 1995/96 visar att Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) detta år hade ett anslagssparande om 2,3 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 1,1 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Riksrevisionsverket har i en rapport påtalat vissa brister vad gäller resultatredovisningen i HSFR:s årsredovisning. Mot bakgrund av det projekt om årsredovisning och resultatredovisning som påbörjats inom HSFR under hösten 1997 förutsätter regeringen att myndighetens resultatredovisning väsentligt kommer att förbättras. Efter beslut av regeringen skall HSFR redovisa utformning och uppläggning av årsredovisningen avseende år 1997.

Rådet fick i regleringsbrevet för budgetåret 1997 i uppgift att se över sitt förvaltningsanslag med anledning av att forskningsråden tidigare har haft ett generellt undantag i regleringsbrevet för att finansiera lönekostnader för fast anställd personal vid rådens kanslier. HSFR:s förvaltningsanslag tillförs med anledning av denna översyn 2,2 miljoner kronor. Anslaget D 3. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Forskning minskar med samma belopp.

D 5. Medicinska forskningsrådet: Forskning

1995/96	Utgift	543 844	Reservat ion	30 588
Därav 1996	Utgift	390 200		
1997	Anslag	326 533	Utgifts- prognos	334 336
1998	Förslag	332 272		
1999	Beräknat	341 585		
2000	Beräknat	351 190		

Beloppen anges i tusental kronor.

Medicinska forskningsrådets (MFR) uppgift är att främja och stödja vetenskapligt betydelsefull forskning, främja jämställdhet mellan kvinnor och män, informera om forskning och samverka med andra myndigheter inom forskningens område. MFR fördelar resurser för medicinsk forskning inklusive de farmaceutiska, odontologiska och veterinärmedicinska områdena. En allt viktigare uppgift för rådet är att undersöka forskningsbehov inom olika forsknings- och samhällsområden och utifrån resultatet av undersökningarna initiera angelägen forskning. Verksamheten syftar till att genom stöd till forskning öka kunskaperna om orsakerna till sjukdom och härigenom förbättra förutsättningarna för att förebygga, diagnosticera och behandla sjukdomar. De tre största målområdena är nervsystemet och dess sjukdomar, grundläggande cell- och molekylärbiologi samt mikrobiologi och infektionssjukdomar. Rådet bidrar med ca 10% av de offentliga medlen till medicinsk forskning.

MFR stödjer forskning huvudsakligen genom bidrag till projekt och utrustning samt finansiering av forskartjänster. Vid sidan av direkt forskningsstöd bedriver MFR forskningsinformation t.ex. genom Internet och tryckta publikationer och genom att arrangera utställningar och föreläsningsserier. MFR ger också ekonomiskt stöd och bedriver rådgivning inom försöksdjursområdet. MFR är nationell programansvarig myndighet för det biomedicinska programmet inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar en reservation om 30 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 22 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Svensk medicinsk forskning har en stark internationell ställning. MFR:s kvalitets- och utvecklingsarbete har inriktats mot fler internationella utvärderingar av rådets forskningsområden, ökade resurser till yngre forskare och internationell rörlighet och ett ökat antal kvinnor bland prioriteringskommittéernas ledamöter. Vidare har rådet förstärkt forskningsinformationen om aktuella medicinska forskningsområden för att i ökad omfattning nå ut till allmänhet, sjukvårdspersonal och lärare. Under den kommande perioden avser rådet bl.a. att se över prioriteringskommittéernas sammansättning och arbetsformer och att vidareutveckla samfinansieringsformer mellan råd och stiftelser.

Reumatologisk forskning

De reumatiska sjukdomarna är vanliga, kroniska och ofta invalidiserande sjukdomar med stora konsekvenser både för den enskilde och för samhällsekonomin. Under åttiotalet förstärktes reumatologisk forskning bl.a. genom att ett antal forskarassistenttjänster och senare även forskartjänster inrättades för kompetensuppbyggnad. På grund av dessa tjänster och följd effekter av satsningen fick området ett kraftigt uppsving. Ett särskilt viktigt resultat är den kombination av grundläggande forskning och klinisk verksamhet som vuxit fram. MFR bidrar med endast ca 10 procent av det samlade offentliga stödet till medicinsk forskning, men har indirekt ett betydande inflytande över svensk medicinsk forsknings inriktning och innehåll. Regeringen anser att det är angeläget att MFR utnyttjar sin centrala roll i forskningssystemet och, i samverkan med andra berörda forskningsstödjande organ, ägnar fortsatt stor uppmärksamhet åt forskningen om reumatiska sjukdomar.

Med hänsyn till de ökade möjligheter till forskarutbyte med utlandet som tillkommit genom nya finansierare bl.a. STINT, föreslås en minskning av MFR:s anslag med 1,2 miljoner kronor.

D 6. Medicinska forskningsrådet: Förvaltning

1995/96	Utgift	17 603	Anslags-sparande	5 082
Därav 1996	Utgift	13 100		
1997	Anslag	9 771	Utgifts-prognos	11 014
1998	Förslag	9 806		
1999	Beräknat	10 088		
2000	Beräknat	10 380		

Beloppen anges i tusental kronor

Medlen avser Medicinska forskningsrådets (MFR) förvaltning.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 5 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 3,8 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen finner ej anledning att föreslå några förändringar av anslaget.

D 7. Naturvetenskapliga forskningsrådet: Forskning

1995/96	Utgift	868 323	Reservat ion	73 580
Därav 1996	Utgift	598 200		
1997	Anslag	525 426	Utgifts-prognos	531 980
1998	Förslag	709 769		
1999	Beräknat	729 663		
2000	Beräknat	750 181		

Beloppen anges i tusental kronor.

Naturvetenskapliga forskningsrådets (NFR) uppgift är att främja och stödja vetenskapligt betydelsefull forskning, främja jämställdhet mellan kvinnor och män, informera om forskning och samverka med andra myndigheter inom forskningens område.

NFR fördelar medel till forskning inom biologi, fysik, geovetenskaper, kemi och matematik. Genom olika stödformer som projektanslag, tjänster och

medel till utrustning stöder rådet dels etablerad forskning av hög kvalitet, dels forskning inom nya betydelsefulla områden. Rådet skall också informera om forskning och genomföra kvalitetsgranskning av forskning genom utvärderingar. En allt viktigare uppgift för rådet är att undersöka forskningsbehov inom olika forsknings- och samhällsområden och utifrån resultatet av undersökningarna initiera angelägen forskning. Rådet ansvarar vidare för medelsfördelning till nationella forskningsanläggningar och till energirelaterad grundforskning. NFR är svenskt kontaktorgan för flera internationella forskningsorganisationer och har programansvar för vissa av EU:s forskningsprogram.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar en reservation om 73 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 67 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation

Naturvetenskaplig forskning är mycket internationell till sin karaktär och rådets verksamhet präglas i hög grad av den internationella förankringen. Svensk naturvetenskaplig forskning har genomgående givits goda betyg i internationella utvärderingar. Utvärdering av forskning inom olika ämnesområden har sedan lång tid tillbaka varit en väl utvecklad del av NFR:s arbete och NFR har de senaste åren utvecklat utvärderingsinstrumentet till bredare översikter av hela forskningsfältet. Rådet utvecklar även jämställdhetsarbetet och forskningsinformationen. Forskningens förnyelse främjas genom stöd till forskarrekrutering samt bidrag till nya forskare och projekt.

Slutsatser

I enlighet med vad som föreslås i avsnittet Avvägning mellan internationella och nationella forskningsresurser har medel för kostnader avseende medlemskapet i den europeiska kärnforskningsorganisationen (CERN), den europeiska organisationen för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen (ESO), den europeiska konferensen för molekylärbiologi (CEBM), det europeiska laboratoriet för molekylärbiologi (EMBL), den europeiska synkrotronljuskällan (ESRF) och den europeiska fusionsforskningsanläggningen (JET) för budgetåret 1998 beräknats under förevärande anslag.

Regeringen har i energipropositionen (prop. 1996/97:84) redovisat sitt förslag att överföra det statliga bidraget till driften av den s.k. R2-reaktorn i Studsvik från utgiftsområde 21 Energi till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Överföringen motiveras av att det statliga driftbidraget

främst avser reaktorns användning för grundforskning och utbildning. Regeringen aviserade en överföring mellan utgiftsområdena i den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1996/97:150, bet. 1996/97:FiU20, rskr. 1996/97:284). Regeringen beräknar 35 miljoner kronor för bidrag till driften av R2-reaktorn under NFR:s anslag.

I enlighet med beslut i regleringsbrev för budgetåret 1997 om att kostnader för fast anställd personal skall finansieras från forskningsrådets förvaltningsanslag har 450 000 kronor avseende sådana kostnader överförts till anslaget D 8. Naturvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning.

Med hänsyn till de ökade möjligheter till forskarutbyte med utlandet som tillkommit genom nya finansierare bl.a. STINT, föreslås en minskning av NFR:s anslag med 2 miljoner kronor.

D 8. Naturvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning

1995/96	Utgift	28 828	Anslags-sparande	- 256
Därav 1996	Utgift	19 700		
1997	Anslag	18 773	Utgifts-prognos	18 700
1998	Förslag	19 714		
1999	Beräknat	20 303		
2000	Beräknat	20 911		

Beloppen anges i tusental kronor.

Medlen avser Naturvetenskapliga forskningsrådets (NFR) förvaltning.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett utnyttjande av anslagskrediterna om 256 000 kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett utnyttjande av anslagskrediterna om 183 000 kronor.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 450 000 kronor avseende kostnader för fast anställd personal.

D 9. Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Forskning

1995/96	Utgift	474 965	Reservat ion	58 007
Därav 1996	Utgift	338 400		
1997	Anslag	272 237	Utgifts- prognos	306 669
1998	Förslag	237 692		
1999	Beräknat	244 354		
2000	Beräknat	251 225		

Beloppen anges i tusental kronor.

Teknikvetenskapliga forskningsrådets (TFR) uppgift är att stärka och bygga upp svensk teknisk grundforskning och forskarutbildning, främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt informera om forskning och samverka med andra myndigheter inom forskningens område. TFR skall göra långsiktiga insatser för kunskapsuppbyggande forskning inom teknik- och vetenskapsområden som har relevans för svenskt näringsliv och andra samhällssektorer. En allt viktigare uppgift för rådet är att undersöka forskningsbehovet inom olika forsknings- och samhällsområden och utifrån resultatet av undersökningarna initiera angelägen forskning.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar en reservation om 58 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen för innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 23,5 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

TFR arbetar aktivt för att åstadkomma ökad jämställdhet inom sitt ansvarsområde, som bl.a. resulterat i en växande andel beviljade ansökningar till kvinnliga sökande, något som senare kan komma att leda till tillsättning av fler kvinnliga professorer och forskarassistenter. TFR arbetar också för att främja en ökning av den tvärvetenskapliga forskningen, inte bara mellan olika teknikområden utan även mellan skilda fakultets- och samhällsområden. För detta ändamål har rådet inrättat en särskild beredningsgrupp.

TFR arbetar för att främja en internationellt stark teknikvetenskaplig grundforskning inom landet, stärka och förnya den tekniska forskarutbildningen samt inrikta förnyelsearbetet på att stödja strategiskt viktiga men eftersatta områden och expansiva områden av betydelse för dagens och morgondagens svenska tillväxtindustri.

Medel för högpresterande datorresurser har från och med 1998 förts till anslaget D 18. Medel för dyrbar vetenskaplig utrustning. Rådet för högpresterande datorsystem (HPD-rådet) avvecklas i och med utgången av år 1997.

Med hänsyn till de ökade möjligheter till forskarutbyte med utlandet som tillkommit genom nya finansierare bl.a. STINT, föreslås en minskning av TFR:s anslag med 1 miljon kronor.

D 10. Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Förvaltning

1995/96	Utgift	10 493	Anslags-sparande	10 018
Därav 1996	Utgift	7 500		
1997	Anslag	9 244	Utgifts-prognos	8 584
1998	Förslag	8 048		
1999	Beräknat	8 286		
2000	Beräknat	8 531		

Beloppen anges i tusental kronor.

Medlen avser Teknikvetenskapliga forskningsrådets förvaltning.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 10 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 10,6 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Medel för administration av stöd till högpresterande datorresurser har från och med år 1998 förts till anslaget D 2. Forskningsrådsnämnden: Förvaltning.

D 11. Rymdforskning

1995/96	Utgift	65 143	Anslags-sparande	230
Därav 1996	Utgift	48 900		
1997	Anslag	38 837	Utgifts-prognos	38 837
1998	Förslag	118 925		
1999	Beräknat	122 258		
2000	Beräknat	125 696		

Beloppen anges i tusental kronor

Anslaget avser kostnader för grundforskning inom Rymdstyrelsens verksamhetsområde. Rymdstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för frågor som gäller den svenska rymd- och fjärranalysverksamheten, särskilt för forskning och utveckling. Rymdstyrelsens övergripande mål är att bidra till utvecklingen av svensk rymdforskning och näringsverksamhet till högsta internationella nivå.

En jämförelse mellan budget och utfall för budgetåret 1995/96 visar ett anslagssparande om 230 000 kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Rymdstyrelsen har redovisat hur den svenska rymdforskningen sedan länge bedrivs i internationell samverkan. Svenska forskargrupper deltar i ett flertal internationella forskningsprogram och projekt. Ett stort antal vetenskapliga och tekniska artiklar har publicerats samtidigt som en god grund har lagts för den framtida forskningsverksamheten. Rymdstyrelsens forskningsprogram leder också till en positiv industriutveckling i Sverige genom att industrin ges tillfälle att leverera konkurrenskraftiga rymdprodukter och rymdtjänster.

Från anslaget bekostas också, i enlighet med tidigare riksdagsbeslut (prop. 1964:69, bet. 1964:SU 109, rskr. 1964:247 och prop. 1972:48, bet. 1972:NU 37, rskr. 1972:216), ersättning till vissa samebyar och samefonden för skador och olägenheter som verksamheten vid Esrange kan förorsaka.

Enligt avsnitt 7.1 har medel för svenskt deltagande i, dels den europeiska rymdorganisationen ESA:s vetenskapliga program, dels ESA:s projekt vid Esrange, tillförts förevarande anslag.

D 12. Kungl. biblioteket

1995/96	Utgift	213 541	Anslags-sparande	84 029
Därav 1996	Utgift	151 000		
1997	Anslag	190 162	Utgifts-prognos	225 473
1998	Förslag	193 061		
1999	Beräknat	198 312		
2000	Beräknat	203 714		

Beloppen anges i tusental kronor.

Kungl. biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. KB skall främja svensk informationsförsörjning genom att samla, bevara och tillhandahålla det svenska trycket och förvärva utländsk litteratur, framställa nationalbibliografiska produkter samt stödja svenskt biblioteksväsen med centrala insatser.

Inom KB:s område finns Stiftelsen Svenska Barnboksintitutet, som har såväl nationell som internationell kvalificerad verksamhet.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 84 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen för innevarande

budgetår visar ett anslagssparande om 48 miljoner kronor. Det prognostiserade anslagssparandet består dels av att utgifter för vissa beslutade projekt och investeringar uppkommer under budgetåret 1998, dels av att vissa hyreskostnader blivit lägre än tidigare beräknat eller uteblivit genom om- och tillbyggnadsarbeten.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

KB:s årsredovisning visar att verksamheten fungerat väl under den om- och tillbyggnad som skett. De nya lokalerna invigdes i juni 1997.

Det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS skall inom en tvåårsperiod moderniseras, göras mer användarvänligt och utvecklas till ett nationellt informationsförsörjningssystem.

Inom ramen för KB:s verksamhet att planera och samordna informationsförsörjningen till högre utbildning och forskning har KB ansvarat för en central upphandling så att svenska studenter och forskare får tillgång till de tre största internationella forskningsdatabaserna.

KB medverkar i europeiska utvecklingsprojekt inom biblioteksområdet. Under verksamhetsperioden har KB, förutom internationella åtaganden, även administrerat det statliga biståndet till nationalbiblioteket i några centralamerikanska stater.

En utredning om översyn av Pliktleveranslagen (dir. 1996:92) har tillsatts. Resultatet av utredningen förväntas föreligga i september 1998.

svenska och utländska skrifter och annat informationsmaterial inom sina ämnesområden.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 13 000 kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

SPPB redovisar i sin årsredovisning en kvantitativ och kvalitativ analys av sin verksamhet i olika verksamhetsgrenar. Sedan 1993 gör SPPB årligen användarundersökningar. Mätningarna för 1995/96 visar att de flesta av bibliotekets besökare är studenter och andelen forskare ligger mellan 15 och 20 procent. De flesta besökarna anger psykologi som sitt ämnesområde. SPPB har noterat en nedgång i antalet litteratursökningar i biblioteket. En förklaring till nedgången som myndigheten anger, kan vara att bibliotekets katalog finns tillgänglig på Internet och litteratursökningar kan göras utan att uppsöka SPPB. Antalet lokala besökare och antalet lokala lån och fjärrlån har dock ökat.

Under verksamhetsåret har SPPB bl.a. sammanställt en psykoanalytisk bibliografi samt fortsatt utvecklingsarbetet med databasen Svensk folkbildningsbibliografi. Myndigheten har också påbörjat ett arbete för att utveckla en svensk tesaurs vad avser de befintliga samlingarna.

SPPB deltar i ett tesaursarbete inom Europarådets European Education Thesaurus och den samnordiska basen PEPSY.

Regeringen konstaterar att kvaliteten på verksamheten förefaller vara god och att etableringen av det nya ansvarsområdet folkbildningsforskning har fallit väl ut

D 13. Statens Psykologisk-pedagogiska bibliotek

1995/96	Utgift	12 091	Anslags-sparande	13
Därför 1996	Utgift	8 000		
1997	Anslag	8 029	Utgifts-prognos	8 042
1998	Förslag	8 183		
1999	Beräknat	8 417		
2000	Beräknat	8 659		

Beloppen anges i tusental kronor.

Statens Psykologisk-pedagogiska bibliotek, SPPB, är ett nationellt forskningsbibliotek och ansvarsbibliotek inom ämnesområdena psykologi, pedagogik och folkbildningsforskning. SPPB:s övergripande mål är att med beaktande av förutsättningarna inom resp. område, samla beskriva, bevara och tillhandahålla

D 14. Institutet för rymdfysik

1995/96	Utgift	55 206	Anslags-sparande	7 460
Därför 1996	Utgift	37 100		
1997	Anslag	36 434	Utgifts-prognos	39 895
1998	Förslag	37 296		
1999	Beräknat	38 399		
2000	Beräknat	39 537		

Beloppen anges i tusental kronor.

Institutets för rymdfysik (IRF) uppgift är att bedriva och främja forskning, utbildning och utvecklingsarbete samt mät- och registreringsverksamhet inom främst området rymdfysik. IRF medverkar även i den

forskarutbildning som anordnas bl.a. vid universiteten i Uppsala och Umeå.

IRF är värd för ett av de fyra forskningsprogram inom det nya Miljö- och rymdforskningsinstitutet i Kiruna (MRI) som delvis finansieras från EU:s strukturfonder. IRF:s MRI-program riktas huvudsakligen mot ozonforskning. Cirka 10 forskare har anställts för att genomföra programmet.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 7,4 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 4 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Institutets verksamhet ligger långt framme inom rymdforskningsområdet, speciellt vad avser experimentell forskning från rymdfarkoster/satelliter, men även på marksidan inom radarområdet. Forskare vid IRF har deltagit i ett flertal internationella projekt och antalet publicerade vetenskapliga rapporter per forskare vid IRF har ökat.

Under budgetåret 1998 planerar IRF att göra investeringar i såväl ny utrustning som byggnader uppgående till 6,5 miljoner kronor. Prognosen för investeringskostnader under budgetåret 1997 är 3 miljoner kronor och motsvarande investeringskostnader för budgetåren 1999 och 2000 beräknas bli 10,5 miljoner kronor respektive 3,6 miljoner kronor.

D 15. Polarforskningssekretariatet

1995/96	Utgift	28 485	Anslags-sparande	9 216
Därav 1996	Utgift	25 700		
1997	Anslag	21 850	Utgifts-prognos	26 016
1998	Förslag	22 237		
1999	Beräknat	22 754		
2000	Beräknat	23 285		

Beloppen anges i tusental kronor.

Polarforskningssekretariatets uppgift är att främja och samordna svensk polarforskning på hög internationell nivå. Polarforskningssekretariatet planerar och genomför expeditioner till polarområdena och bevakar den internationella utvecklingen på området. Polarforskningssekretariatet skall dessutom verka för ett förbättrat skydd av miljön i polartrakterna. Sedan 1 juli 1994 är sekretariatet även tillståndsmyndighet för svenskars vistelse och verksamhet i Antarktis.

Under den kommande perioden planeras två större expeditioner där forskningen huvudsakligen rör miljö- och klimatrelaterade frågor av betydelse för den globala miljön.

En jämförelse mellan budget och utfall för år 1995/96 visar ett anslagssparande om 9,2 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 5 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatredovisning och slutsatser

Regeringen anser att Polarforskningssekretariatets expeditionsverksamhet och forskningsplanering har varit framgångsrik, då ett stort antal forskare givits möjlighet att utföra sin forskning i polartrakterna. Under året har ett flertal expeditioner genomförts huvudsakligen till Arktis. En omfattande planering har genomförts inför en större nordisk Antarktisexpedition 1997/98 under svensk ledning. Även miljöarbetet har fungerat väl i ett komplicerat uppbyggnadsskede. Informationen om polarforskning har i hög grad nått allmänheten.

D 16. Rådet för forsknings- och utvecklingssamarbete mellan Sverige och EU

1995/96	Utgift	8 144	Anslags-sparande	3 757
Därav 1996	Utgift	7 900		
1997	Anslag	9 506	Utgifts-prognos	10 898
1998	Förslag	9 654		
1999	Beräknat	9 920		
2000	Beräknat	10 195		

Beloppen anges i tusental kronor.

Rådets övergripande mål är att svara för samordning inom landet av det samarbete mellan Sverige och EU som avser forskning och teknisk utveckling. Rådet skall vara ett nationellt kontaktorgan för samarbetet.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 3,7 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 2,3 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Av EU/FoU-rådets årsredovisning framgår att den information rådet producerat har varit mycket efterfrågad. Informationen har anpassats och utvecklats från att under de första åren koncentrerats på mer allmän information till att under budgetåret 1995/96 inriktats mot mer detaljerad information i form av guider. Även rådgivningsverksamheten har förskjutits från generell rådgivning till mer specifik rådgivning.

För att få en överblick av det svenska deltagandet i EU:s forskningsprogram behövs kartläggning och analys. Genom de sammanställningar som EU/FoU-rådet gör ges möjlighet att jämföra utfallet mellan olika program och därmed kunna identifiera såväl styrkeområden som svagare sidor. Rådets samverkansfunktion är betydelsefull i ett nationellt perspektiv och i förberedelserna inför det femte ramprogrammet.

D 17. Särskilda utgifter för forskningsändamål

1995/96	Utgift	115 329	Anslags- sparande	78 272
Därav 1996	Utgift	74 800		
1997	Anslag	104 366	Utgifts- prognos	117 000
1998	Förslag	124 095		
1999	Beräknat	127 050		
2000	Beräknat	138 562		

Beloppen anges i tusental kronor.

Anslaget avser bidrag till forskningsverksamhet och vissa särskilda utgifter för forskningsändamål. Anslaget avser att finansiera följande verksamheter:

1. Bidrag till Kungl. Vetenskapsakademien
2. Bidrag till Svenska institutet i Rom
3. Bidrag till Svenska institutet i Athen
4. Bidrag till Svenska forskningsinstitutet i Istanbul
5. Bidrag till Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte, Fulbright-kommissionen
6. Bidrag till Institutet för framtidsstudier
7. Bidrag till Svenska Institutet
8. Bidrag till EISCAT
9. Till regeringens disposition

Kungl. Vetenskapsakademien som stiftades år 1789 har till uppgift att främja vetenskaperna, företrädesvis i matematik och naturvetenskap.

Medelhavsinstituterna i Rom, Athen och Istanbul är enligt sina stadgar primärt vetenskapliga institutioner med forskning och undervisning som huvuduppgif-

ter. De skall främja svensk forskning, främst inom de klassiska vetenskaperna, men också andra vetenskapsområden kan inrymmas. Det Svenska institutet i Athen äger och finansierar tillsammans med motsvarande institut i Danmark, Finland och Norge det Nordiska biblioteket i Athen.

Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte, Fulbright-kommissionen, etablerades år 1952. Dess verksamhet innebär huvudsakligen utdelande av stipendier.

Institutet för framtidsstudier är en stiftelse med uppgift att bedriva framtidsstudier, långsiktig analys och därmed sammanhängande verksamhet.

Svenska Institutet har till uppgift att informera om Sverige i utlandet. En viktig uppgift för institutet är också att utdela stipendier till svenska och utländska akademiker och att ge stöd till internationella akademiska konferenser och symposier. Utöver de medel som årligen anvisas institutet från anslag under Utbildningsdepartementets huvudtitel, disponerar institutet genom en engångssatsning år 1995 särskilda medel för anordnande av internationella vetenskapliga konferenser och symposier.

Anslagsposten till regeringens disposition har bl.a. använts för framtagande av en forskningsstatistikbok och särskilt projektstöd för organisationen Academia Europaea och Nordiska institutet för Asienstudier (NIAS).

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 78 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 65 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Bidragen till Kungl. Vetenskapsakademien, de svenska instituten i Rom, Athen och Istanbul, Nämnden för svenskt-amerikanskt forskarutbyte, institutet för framtidsstudier samt Svenska institutet har prisomräknats.

Utgifter för tull och mervärdesskatt på varor och tjänster för European Incoherent Scatter Facility (EISCAT) skall från budgetåret 1998 beräknas under förevarande anslag.

Anslaget avser dessutom utgifter för särskilda undersökningar och insatser inom FoU-området samt vissa utgifter för europeisk forskningssamverkan. Under anslaget beräknas även medel för tjänster för forskning med ett genusperspektiv. När tjänsterna är tillsatta kommer medlen att ställas till berörda högskolors disposition.

Anslaget avser även vissa extraordinära utgifter för verksamhet inom forskningsområdet.

Anslagssparande från det för budgetåret 1997 upprättade anslaget D 18. Europeisk forskningssamverkan bör, vid utgången av innevarande budgetår,

föras till anslaget D 17. Särskilda utgifter för forskningsändamål. Anslagssparandet bör kunna finansiera åtaganden i samband med bidragen till internationella forskningsorganisationer, samt för eventuella kostnader i samband med föreslagna förändringar av finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning, vilket beskrivs i avsnitt 7.1.

Regeringen har i januari 1997 beslutat att etablera en forskarskola i teleinformatik genom ett samarbete mellan Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Kungl. Tekniska högskolan och Mitthögskolan. Regeringen har anvisat 15 miljoner kronor till högskolorna för ändamålet. De sammanlagda resurser som regeringen beräknar för ändamålet utgör 15 miljoner kronor per år i tre år fr.o.m. budgetåret 1997, dvs. totalt 45 miljoner kronor. Regeringen redovisade i propositionen Forskning och samhälle (prop. 1996/97:5, 1996/97:UbU3, rskr. 1996/97:99) sin avsikt att etablera en forskarskola i teleinformatik. Regeringen har för år 1998 beräknat medel för forskarskolan under förevarande anslag.

Medel för Torgny Segerstedts gästprofessur har förts till anslaget B 2. Uppsala universitet: Forskning och forskarutbildning.

Regeringen planerar att fördela anslaget enligt följande:

1. Bidrag till Kungl. Vetenskapsakademien	29 835
2. Bidrag till Svenska institutet i Rom	6 643
3. Bidrag till Svenska institutet i Athen	2 501
4. Bidrag till Svenska forskningsinstitutet i Istanbul	1 781
5. Bidrag till Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte Fulbrightkommissionen,	2 694
6. Bidrag till Institutet för framtidsstudier	12 118
7. Bidrag till Svenska Institutet	24 747
8. EISCAT	1 439
9. Till regeringens disposition	42 337

D 18. Medel för dyrbar vetenskaplig utrustning

1995/96	Utgift	149 757	Anslags-sparande	11 530
Därav 1996	Utgift	107 100		
1997	Anslag	90 978	Utgifts-prognos	99 530
1998	Förslag	62 799		
1999	Beräknat	64 559		
2000	Beräknat	66 374		

Beloppen anges i tusental kronor.

Medlen avser dyrbar vetenskaplig utrustning och fördelas av Forskningsrådsnämnden (FRN). FRN skall i samverkan med andra forskningsfinansiärer fördela medel för vetenskaplig utrustning som kostar mer än två miljoner kronor.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1995/96 visar ett anslagssparande om 11,5 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar ett anslagssparande om 2,9 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Resultatinformation och slutsatser

Anslaget används för att anskaffa och bygga upp forskningsutrustning med ett värde över två miljoner kronor. Huvuddelen av ansökningarna och bidragen avser utrustning och anläggningar för teknisk och naturvetenskaplig forskning. Ansökningarna bereds genom ett omfattande remissförfarande med forskningsråden och samråd sker även med fonder och stiftelser som finansierar forskningsutrustning.

Det grundläggande kravet för att medel för investering i utrustning skall beviljas är att de forskningsprojekt som motiverar investeringen bedöms hålla hög kvalitet av den sakkunniggrupp som bereder ansökningarna. Andra krav är att utrustningen skall vara en förutsättning för att projekten skall kunna genomföras samt att investeringen är motiverad med hänsyn till koncentration och profilering av forskningsresurserna nationellt och regionalt.

Enligt avsnitt 7.1 avvecklas HPD-rådet i och med utgången av år 1997 och medel för högpressterande datorresurser beräknas under förevarande anslag. Dessa resurser anvisas under innevarande budgetår under anslaget D 9. Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Forskning.

HPD-rådets uppgift har varit att finansiera högpressterande datorsystem för forskning vid framför allt universitet och högskolor. HPD-rådet har under budgetåret 1995/96 fullgjort sin uppgift främst genom stöd till nationell spetsberäkningskapacitet men även genom stöd till kompetensuppbyggnad, liksom till viss annan utrustning och verksamhet. Insatserna har varit nationella och långsiktiga. Rådet har gjort stora insatser vid Paralleldatorcentrum vid KTH och Nationellt Superdatorcentrum vid Linköpings Universitet. Det bör ankomma på FRN att - i den mån så erfordras - fullfölja åtaganden som har gjorts av HPD-rådet. Fortsatta insatser för kompetensuppbyggnad m.m. inom området högpressterande datorsystem bör bekostas från förevarande anslag.